

TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi Kitaplarının Konu, Tema, İleti, Yazınsal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi

Investigation of TÜBİTAK Children's Right Series Books in terms of Subject, Theme, Message, Literary and Educational Principles

Bilge Doğan¹ Emine Hande Aydos²

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Okan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul, Türkiye

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul, Türkiye

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi (Received Date)

12.09.2022

Kabul Tarihi (Accepted Date)

01.04.2023

**Sorumlu Yazar*

Emine Hande Aydos

Halkalı Merkez Mh.

Basınekspres

Yerleşkesi İstanbul

Kültür Üniversitesi

Küçükçekmece/İstanbul

e.aydos@iku.edu.tr

Öz: Alan araştırmaları arasında çocuk hakları ile bilgi veren resimli çocuk kitaplarına ilişkin araştırmaların önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle yapılan araştırmada çocuk haklarıyla ilgili bilgi veren resimli çocuk kitaplarının konu ve kurgu, tema, ileti, yazınsal ve eğitsel ilkeler çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan doküman analizi ile 'TÜBİTAK Yayınları Çocuk Hakları Serisi'nde yer alan 10 resimli öykü kitabı incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak Sever (2014) tarafından hazırlanan 'Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği' kullanılmıştır. Ölçek, toplamda 94 madde ve 5'li Likert tipi sekiz alt boyuttan oluşmaktadır. Araştırmada, ölçekte bulunan sekiz alt boyuttan 'Konu ve Kurgu, İzlek (Tema), İleti, Yazınsal ve Eğitsel İlkeler' boyutları kullanılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen çocuk haklarını ele alan resimli çocuk kitaplarının incelenen boyutlar açısından kısmen yeterli ve çok iyi oldukları görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlar; incelenen resimli çocuk kitaplarının içerik olarak yeterli ve iyi olduğunu, çocuklara erken yaşlardan itibaren haklarını öğretmek için kullanılabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Resimli çocuk kitabı, erken çocukluk, çocuk hakları, doküman analizi

Abstract: It is crucial to give information about examination of children's picture book providing information about children's rights. Aim of this research is to examine children's picture books that provide information about children's rights within the framework of subject and fiction, theme, message, literary and educational principles. In the study, the method of document analysis, which is one of the qualitative research methods, was used. Through the document analyze, 10 children's picture books in 'TÜBİTAK Publications Child Right Series' are examined. The 'Children and Youth Literature Evaluation Scale' prepared by Sever (2014) was used as a data collection tool. The 94-item 5-point Likert-type-scale consists of a total of eight dimensions. Within the purpose of the research, 'Subject and Fiction, Theme, Message, Literary and Educational Principles' dimensions were used. It has been seen that the children's picture books that deal with children's rights examined within the scope of the research, looking at the scores of the books in the series; it is seen that they are partially sufficient and very good in terms of features. The results obtained from the research show that the illustrated children's books are sufficient and good as content and can be used to teach children their rights.

Keywords: Children's picture book, early childhood, child rights, document analysis

Doğan, B. ve Aydos, E.H. (2023). TÜBİTAK çocuk hakları serisi kitaplarının konu, tema, ileti, yazınsal ve eğitsel ilkeler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 458-467. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1266875>

Giriş

Çocukluğun ilk yıllarından itibaren kitap ve çocuk arasında devamlı bir ilişki söz konusudur. Çocukluk çağı uzun bir dönemi kapsadığı için kitapla kurulan ilişki bireyin hayatında önemli düzeyde etkilidir. Bu süreçte söz konusu ilişki, gelişip değişimle uğrar, bu durumda yetişkinlerin rolü de büyüktür. Resimli çocuk kitapları dil gelişimi, bilişsel gelişim, kişilik gelişimi, toplumsal gelişim gibi birçok alanda çocukların gelişimine katkı sağlamaktadır (Sever, 2017). Çocuklar, resimli çocuk kitapları aracılığıyla; insanı, yaşam gerçeklerini ve bunlar aracılığıyla da kendini tanımaya başlar (Ural, 2017). Çocuk edebiyatı alanı, çocukların zihin gelişimlerine katkı sunan ve pek çok şeyi öğrenmelerini sağlayan en önemli etkenlerden birisidir. Çocuk edebiyatı doğru ve nitelikli bir şekilde kullanıldığında çocuğun bütün hayatına dokunabilmektedir (Bilgen, 2021). Geleceğin düş gücü gelişmiş, seçici, eleştirebilen, sorgulayan, gerçek ve kurgu dünyayla iç içe yaşamının tadına varabilmiş, öykü sever bireyleri, nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri yetiştirir (Yener, 2007). Erken yaşlarda, nitelikli şekilde hazırlanmış, çocuğun gelişimine uygun resimli çocuk kitaplarının etkisi büyüktür. Bu eserler çocukların eğlenirken öğrenmesini sağlar, görsel ve dilsel metinler aracılığıyla çocukların hayal güçlerini ve eleştirel düşünme becerilerini destekler (Erbay ve Samur, 2012).

Çocuk edebiyatı ürünleri; yapısı gereği okuyucuların duygularına hitap eden, onları yeni arayışlara yönlendiren ve çocukların olayları, olguları ve durumları bir sanatçı gözüyle yorumlamalarını sağlayan görsel ve yazılı araçlardır (Sever, 2017). Resimli çocuk kitapları; sosyal-duygusal, dil, karakter ve yaratıcılık gibi birçok gelişim alanını etkilediğinden okul öncesi dönem çocukları için önemi çok büyüktür. Bu yüzden; ebeveyn, öğretmen veya çocuğun eğitiminden sorumlu kişiler resimli öykü kitabı seçerken dikkatli davranmalıdır (Buran, 2021). Çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtları; hedef kitlenin yaşına, ilgisine, duygusuna, bilişsel düzeyine ve beklentilerine göre hazırlanır. Bu nedenle kitabın içeriği, metnin formatı, kullanılan karakterler, resmin uygunluğu ve canlılığı, sayfa düzeni, kâğıdın kalitesi gibi faktörlerin tümü önemli bir rol oynamaktadır. İyi bir çocuk kitabı bu standartlara göre yazılmış olmalıdır (Aytekin, 2016). Çocuklar için hazırlanan yapıtların hem görsel anlamda çocuğun ilgisini çekmesi hem de içerik olarak çocuğun iç dünyasını beslemesi gerekmektedir. Bu nedenle bir çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa uygun olması, dil ve anlatım, konu, karakter ve iletide çocuğa görelilik ilkesine uymasına bağlıdır (Piltin, 2021). Sever (2017) çocuğa görelilik kavramını, çocuklar için hazırlanan edebi metinlerin onların ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı gerektirdiğini vurgulamaktadır.

Çocuk edebiyatında konu, çocuğu metnin anlam dünyasına çeken ve kitapla ilişkisini sağlayan unsurdur. İşlenen konular, çocuğun ilgi ve gereksinimleriyle ilgili olduğu ölçüde önem kazanır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğa özgü bir yaşam durumunun yapılandırılmasına rehberlik etmelidir. Çocuk edebiyatının konu alanı çocukların gelişim evreleri ilerledikçe daha da zenginleşir (Sever, 2017). Resimli çocuk kitapları hem öğretmenler hem de ebeveynler tarafından çocuklara sunulmaktadır. Bu nedenle sunulan kitapların içerikleri ve resimlemeleri çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olarak seçilmelidir. Bu kitapların, çocukların yaş ve gelişim düzeyleri bakımından uygunluğu titizlikle incelenmeli; taşınması gereken fiziksel, içeriksel ve görsel özelliklere sahip olup olmadığı değerlendirilmelidir (Örs, 2022). Bunun yanında, resimli çocuk kitaplarında tema, yazarın metni yazma amacını ortaya koymaktadır. Tema, çocukların yaşama dönük ilgilerini canlı tutmalı, duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmelidir (Çılgın, 2007). Aynı zamanda, resimli çocuk kitapları iletiyi verirken doğrudan öğretim yoluna gitmemeli; ileti, çocuklarda farkındalık oluşturacak biçimde metnin içine gizlenmelidir. Resimli çocuk kitapları aracılığıyla çocuklara, yaşamda ihtiyaç duyabilecekleri davranışların ve bilginin kazandırabileceği vurgulanmaktadır (Bilgen, 2021). Resimli çocuk kitapları çocukların yaş ve gelişimlerine uygun konuları öğrenmelerini destekleyecek önemli kaynaklardır.

Okul öncesi dönemde resimli çocuk kitaplarını fiziksel, görsel, içerik, ileti, kavramlar ve kazanımlara uygunluk açısından inceleyen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Gönen vd., 2012; Gönen vd., 2016; Karagöz, 2018; Kılıç vd., 2017; Veziroğlu ve Gönen, 2012; Yılmaz ve Özdemir Eren, 2017). Çocukların, erken yaşlarda kitaplarda yer alan güncel ve kendi yaşamlarına dair konularla hayatı daha iyi ve kolay anlamlandırabildikleri belirtilmiştir (Yazıcı vd., 2018). Bu doğrultuda, çocuğun yaşamında önemli bir yer tutan konuların resimli çocuk kitapları aracılığıyla kendilerine öğretilmesi daha etkili ve işlevsel olacaktır. Gerekli nitelikleri taşıyan ve özenli şekilde hazırlanmış çocuk kitapları bu noktada önem taşımaktadır. Yazınsal metni oluşturan öğelerin tamamının iyi kurgulanması, mantıksal olarak tutarlı olması gerekmektedir. İyi kurgulanmış öğeler, iletinin hedef kitleye doğru bir biçimde ulaşmasını sağlamaktadır. Böylece okuyucunun iletiyle mantıksal bir bağ kurmasına ve kitapla etkileşiminin artmasına olanak sağlar (Kökçü, 2021). Yörükoğlu'na (2011) göre, resimli çocuk kitaplarında hangi eğitsel ilkelerin gözetileceğinin kararını verirken bazı ölçütleri dikkate alınmalıdır. Çocuk kitaplarının her türlü katı inanç ve ön yargılardan arınık olması; ırk üstünlüğünü, din ayrılığını körüklememesi, çocuğa yüceltilmiş bir insan tasarımı sunmaması, insanı olumlu ve olumsuz yanlarıyla tanıtmaya gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde resimli çocuk kitaplarını; eğlence ve mizah anlayışı, şiddet ve korku, gelişim alanları, kültürel öğeler, dil gelişimi ve nitelik gibi pek çok farklı konu açısından ele alan araştırmaların olduğu görülmektedir (Aslanyürek, 2021; Dağhoğlu ve Çamlıbel-Çakmak, 2009; Darga vd., 2021; Dedeoğlu vd., 2021; Deniz ve Gönen, 2021; Gönen, 1993; Gönen vd., 2012; Karagöz, 2018). Bu araştırma kapsamında incelenen dokümanlar Aleix Cabrera (2013) tarafından yazılan, TÜBİTAK Yayınları tarafından basılan 'TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi'ndeki 10 kitaptan oluşmaktadır. Her kitapta Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 10 ilkesinden biri konu alınarak hazırlanmıştır. Okul öncesi dönemi çocuklarının, haklarını öğrenirken ve

haklarını ele alırken yararlanmaları için bu tür yazınsal yapıtlar önem taşımaktadır. Özellikle belli bir amaç doğrultusunda hazırlanmış resimli çocuk kitaplarının bu amacı çocuklara benimsetmek için konu, tema, ileti, yazınsal ve eğitsel özelliklerinin iyi ve anlaşılır nitelikte olması beklenmektedir. Bu noktadan hareketle; alan araştırmaları arasında çocuk hakları ile bilgi veren resimli çocuk kitaplarına ilişkin araştırmaların küçük yaş grubu çocuklara nitelikli resimli kitaplar aracılığıyla haklarının öğretilmesinin önemli olduğu düşünüldüğünden; bu araştırma ile 'TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi'ndeki resimli çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel içerik ilkelerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak alt amaçlar şu şekilde sıralanabilir:

1. TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisindeki resimli çocuk kitaplarının konu ve kurgu özellikleri çocuk edebiyatının temel ilkelerine ne düzeyde uygundur?
2. TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisindeki resimli çocuk kitaplarının tema özellikleri çocuk edebiyatının temel ilkelerine ne düzeyde uygundur?
3. TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisindeki resimli çocuk kitaplarının ileti özellikleri çocuk edebiyatının temel ilkelerine ne düzeyde uygundur?
4. TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisindeki resimli çocuk kitaplarının yazınsal ve eğitsel ilkeler özellikleri çocuk edebiyatının temel ilkelerine ne düzeyde uygundur?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmış, çocuk haklarıyla ilgili bilgi veren resimli çocuk kitaplarının konu ve kurgu, tema, ileti, yazınsal ve eğitsel ilkeler açısından incelenerek doküman analizinden yararlanılmıştır. Durum çalışmasıyla araştırmacı, belli bir durum hakkında görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi farklı bilgi kaynaklarını kullanarak derinlemesine bilgi edinir (Creswell, 2007). Doküman analizi de belirlenen amaç doğrultusunda uygun kaynakların bulunması, okunması, not alınması, incelenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerini kapsar (Karasar, 2014; Meriam, 2013). Bu yöntemle dokümanlara bakılarak belirlenen olgu hakkında detaylı bilgi edinilir (Travers, 2001). Araştırma kapsamında ele alınan resimli çocuk kitaplarının içerik özellikleri konu ve kurgu, tema, ileti ve eğitsel özellikler açısından değerlendirme aracında yer alan maddeler doğrultusunda incelenmiştir. Bu tanımdan yola çıkarak araştırma veri kaynağı olarak yazılı dokümanların toplanıp gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analiz edilerek yorumlanmasını ifade etmektedir.

İncelenen Dokümanlar

Araştırmada Aleix Cabrera (2013) tarafından yazılan, 10 kitaptan oluşan "TÜBİTAK Yayınları Çocuk Hakları Serisi" örneklem olarak belirlenmiştir. Örneklem belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde, örneklem için belirlenen özellikleri karşılayan birimler örnekleme dâhil edilmektedir (Akgün vd., 2016). Bu araştırma kapsamında incelenecek kitaplar belirlenirken; kitapların yaş olarak okul öncesi çağıdaki çocuklara uygun olması göz önünde bulundurulmuş; ayrıca kitapların kolay erişilebilir ve uygun fiyatlı olması nedeniyle ebeveynler tarafından kolay ulaşılabileceği düşüncesi de dikkate alınmıştır. Araştırmada incelenen dokümanlara ait bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. İncelenen resimli çocuk kitaplarının adı ve konusuna dair bilgiler

Kitabın Adı	Konusu
Bilge Adamın Yolu	İlke 1 “Her çocuk hiçbir ayırım yapılmaksızın belirli haklara sahiptir.”
Pamuk Çocuk	İlke 2 “Çocuk özgürlük ve saygınlık içeren koşullarda yetiştirilmelidir.”
Amir Yolunu Kaybediyor	İlke 3 “Çocuğun bir isme ve vatandaşlığa sahip olma hakkı vardır.”
Ariyanna’nın Sihirli Kutusu	İlke 4 “Çocuk beslenme, barınma, dinlenme, eğlenme ve tıbbi bakım görme hakkına sahiptir.”
Riki’nin Yeni Dünyası	İlke 5 “Fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan engelli çocuğa kendi durumunun gerektirdiği özel tedavi, eğitim ve bakım sağlanır.”
Annem Babam Nerede	İlke 6 “Çocuklar anne ve babalarının bakım ve sorumluluğu altında yetiştirilmelidir.”
Kaybolan Renkler	İlke 7 “Çocuğun en azından temel eğitim aşamasında parasız zorunlu eğitim almaya hakkı vardır.”
Minik Korsanlar	İlke 8 “Çocuk her durumda koruma ve yardımdan ilk yararlanacaklar arasındadır.”
Gülüçükler Şatosu	İlke 9 “Çocuk her türlü ihmâl, zulüm ve sömürüye karşı korunmalıdır.”
Salyangoz Adam	İlke 10 “Çocuk etnik, dini veya başka her türlü ayrımcılığı teşvik edebilecek uygulamalardan korunur.”

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak Sever (2014) tarafından hazırlanan “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Değerlendirme aracına YÖK Ulusal Tez merkezinden erişilmiştir (Akyüz, 2014). 94 maddelik araç toplam sekiz boyuttan oluşmakta ve çok yetersiz ile çok iyi arasında bir değerlendirme sistemi içermektedir. Araştırmanın amacına uygun şekilde, ölçekte bulunan sekiz alt boyuttan “Konu ve Kurgu, İzlek (Tema), İleti, Yazınsal ve Eğitsel İlkeler” boyutları kullanılmıştır. Özellikle belli bir amaç doğrultusunda hazırlanmış resimli çocuk kitaplarının bu amacı çocuklara benimsetmek için anlatı ve anlaşılabilirlik açısından iyi nitelikte olması beklenmektedir. Bu boyutlar özel amaçla yazılmış seride yer alan resimli çocuk kitaplarının içerik ve anlatım özelliğine dair değerlendirme unsuru içermekte ve içerik olarak çocuklara haklarını öğretirken gerekli nitelik unsurlarını barındırıp barındırmadığını ortaya koymaktadır. Konu ve kurgu boyutu 14, izlek (tema) boyutu 7, ileti ve yazınsal ve eğitsel ilkeler boyutları da 9’ar maddeden oluşmaktadır.

Veri Analizi

Değerlendirme aracında yer alan maddeler incelenen resimli çocuk kitaplarında aranan ölçütleri göstermektedir. Akyüz (2014)’e göre puan aralığı hesaplanırken en yüksek değerden en düşük değer çıkarılarak beşe bölünmektedir. “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği” puan aralığı tablosu Tablo 2’de yer almaktadır. İlk etapta iki araştırmacı örnekleme yer alan kitapların dördünü ayrı ayrı inceleyip kodlamışlar, Miles ve Huberman’ın (1994) formülüne göre, kodlayıcılar arasındaki güvenilirlik sınanmış, uyum .92 olarak hesaplanmıştır. Uyum değerinin %70’in üzerinde olması araştırmanın güvenilirliği için yeterli olarak değerlendirilmektedir. Elde edilen sonuç, kodlayıcılar arasındaki güvenilirliğin yüksek düzeyde olduğunu

göstermektedir. Bunun ardından, kodlamaları diğer resimli çocuk kitapları için yaparak değerlendirme sürecini tamamlamışlardır. Araştırmada elde edilen bulgular resimli çocuk kitaplarından alıntılarla desteklenmiş ve değerlendirme aracında yer alan alt boyutlar doğrultusunda tablolarda sunulmuştur.

Araştırmada kullanılan değerlendirme aracının alt boyutlarına ilişkin detaylar Tablo 2’de sunulmuştur. ‘TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi’ resimli çocuk kitaplarının içerik özelliklerini incelemek için değerlendirme aracında yer alan dört alt boyut belirlenmiş ve buna ilişkin çok yetersiz ve çok iyi arasında değerlendirmelerle bulgular ortaya konmuştur.

Araştırma Etiği

Araştırma, amacı doğrultusunda veri toplama ve analizi aşamalarında doküman inceleme olduğu için Etik Kurul İzni alınmasını gerektiren çalışmalar grubunda yer almamaktadır. Bu nedenle Etik Kurul İzni beyan edilmemiştir. Mevcut araştırma süresince “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” çerçevesinde hareket edilmiştir. Kullanılan “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği” için ölçeği geliştiren araştırmacıdan e-posta ile gerekli izin alınmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen 10 kitabın ölçme aracından aldıkları puanlar alt boyutlara göre tablolarda sunulmuştur.

Konu ve Kurgu Özelliklerine Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen ‘TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi’ resimli çocuk kitaplarının konu ve kurgu özelliklerine yönelik bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 2. Çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarını değerlendirme ölçeği alt boyut puan aralığı tablosu

		Konu ve Kurgu	İzlek (Tema)	İleti	Yazınsal ve Eğitsel İlkeler
1.	Çok yetersiz	14-25	7-12	9-15	9-15
2.	Yetersiz	26-36	13-18	16-22	16-22
3.	Kısmen yeterli	37-47	19-24	23-29	23-29
4.	Yeterli	48-58	25-29	30-36	30-36
5.	Çok iyi	59-70	30-35	37-45	37-45

Tablo 3. TÜBİTAK çocuk hakları serisi kitaplarının konu ve kurgu özelliklerine göre puan aralıkları

Madde	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
1. Metinde ele alınan konu, düzeye (çocuğun yaşına, gelişim özelliklerine, gereksinmelerine) uygundur.	5	5	4	4	5	3	4	3	4	4
2. Konunun ele alınışı ve yorumlanması özgündür.	5	5	5	4	3	5	5	3	5	4
3. Kurgu, anlamsal ve mantıksal bir tutarlık içinde yapılandırılmıştır.	5	5	5	3	5	4	5	5	5	4
4. Çatışmalar çocukların anlama ve anlamlandırma düzeyine uygundur.	4	4	4	3	5	4	4	3	4	4
5. Çatışmalar çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinimlerine uygundur.	4	5	4	4	5	4	4	3	3	3
6. Çatışmalar çocukta okuma ilgi ve isteği uyandırabilecek niteliktedir.	3	5	4	3	5	4	3	4	3	3
7. Çatışmalarda merak ögesi dengeli/uygun bir şekilde kullanılmıştır.	4	5	5	4	4	5	4	4	3	3
8. Çatışmalar kurgulanırken aşırı duygusallığa düşülmemiştir.	5	4	5	4	5	5	5	5	5	4
9. Çatışmalarda, rastlantısallık egemen kılınmamıştır.	4	5	3	5	5	5	5	5	5	3
10. Çatışmaların, iletişim kurularak çözümlenebileceği sezdirilmiştir.	4	4	3	4	3	4	3	4	3	4
11. Kitaptaki olaylar dizisi çocuğun düşünmesine, düş kurmasına, heyecanlanmasına ve hoşça vakit geçirmesine olanak sağlamaktadır.	3	5	4	5	4	4	4	4	4	4
12. Olay dizisinin yapılandırılmasında inandırıcılık öncelenmiştir.	3	5	3	3	4	5	4	4	4	4
13. Olay kurgusunun akışını olumsuz etkileyen ayrıntılara yer verilmemiştir.	5	5	5	4	5	5	5	5	4	4
14. Kurgunun yapılandırılmasında çocuk okur, metnin anlamının oluşturulmasına ortak edilmiştir.	3	4	4	4	5	5	4	5	4	4
Toplam puan	57	66	53	54	63	62	56	57	56	52

Tablo 3'te de görüldüğü gibi araştırma kapsamında incelenen çocuk haklarını ele alan resimli çocuk kitaplarının konu ve kurgu özellikleri açısından yeterli ve çok iyi oldukları görülmektedir. Ele alınan kitaplara bakıldığında, konu ve kurgu açısından Kitap 2'de, hastalık kapabileceği korkusuyla saraydan dışarı hiç çıkarılmamış olan küçük prensin öyküsü ele alınmaktadır. Öykünün belli bir kısmından itibaren küçük prens dışarıyı merak etmeye başlamış, bu nedenle saraydan kaçmıştır. Metinde de görüldüğü gibi küçük prensin kaçıışı, rüzgârı ilk kez hissediş heyecan uyandıracak bir biçimde aktarılmıştır. Öykünün durağan başlaması, daha sonra küçük prensin keşfetme duygusunun artmasıyla birlikte merak ögesinin sezdirilmeye başlanması, konu ve kurgu özellikleri alt boyutu Madde 7'de yer alan merak ögesinin dengeli bir biçimde sağlandığını göstermektedir ve kitap 2'nin Madde 7 açısından çok yeterli olduğu söylenebilir. Buna ilişkin alıntı aşağıda yer almaktadır:

"...Küçük prens saraydan dışarı çıkabileceğini bu şekilde keşfetti ve aceleyle yeni arkadaşının ayak izlerini takip etti. Yanına merak ve heyecandan başka hiçbir şey almadan, her basamakta gittikçe daralan bacayı tırmandı. En tepeye ulaştığında soluklanıp dinlenmek için durdu. Rüzgârı ilk defa hissediyordu." K 2 Madde 7

Kitap 4'te de ortada büyük bir sorun olduğu ancak bu sorunun açıklanıp çözüm bulmaya çalışıldığında çözülebileceği ifade edilmiştir. Bu ifadeye bakıldığında, Madde 10'da belirtildiği gibi çatışma durumunun iletişim

kurularak çözüme ulaştırılabileceği ileti fark edilmektedir ancak bu durumun, öğüt verici bir biçimde ifade edildiği düşünülmektedir. Bu nedenle Kitap 4 Madde 10'dan yeterli olduğu görülmektedir.

"...Anlaşılan o ki birileri her şeyin alt üst olmasını istemiş.' dedi. 'Bunları geri çevirmeyi düşündünüz mü?' ... Tavşanlar, 'Bu kadar kolay mıydı?' diye sordular hep bir ağızdan. Küçük kız da, 'Bazen büyük sorunlar onları açıktayp bir çözüm bulmaya çalışırsak küçülürler,' diye cevapladı." K 4 Madde 10

Bir diğer alıntı ise Kitap 8'e aittir. Kitap 8'de bir korsan hazine aramaktadır ve bu konuda çok iyi olan çocuklardan yardım ister. Daha sonra hazineyi bulurlar, ancak gemide çok ağırlık vardır ve korsan çocukları denize atmaya karar verir. Kitap 8'e ilişkin alıntıya da bakıldığında konunun genel olarak çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmadığı düşünülebilir. Bu nedenle Kitap 8'in Madde 1 açısından kısmen yeterli olduğu görülmektedir.

"...Yükümüzün bir kısmından vazgeçmek zorundayız. Yeşil Barut bir an düşündü ve emretti: O zaman atın çocukları denize!" K 8 Madde 1

İzlek (Tema) Özelliklerine Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen 'TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi' resimli çocuk kitaplarının izlek (tema) özelliklerine yönelik bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. TÜBİTAK çocuk hakları serisi kitaplarının izlek (tema) özelliklerine göre puan aralıkları

Madde	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
1. Çocukta uyandırılmak istenen etki, çocuğun düzeyine (yaşına, gelişim özelliklerine ve gereksinmelerine) uygundur.	5	5	4	4	5	3	5	3	4	4
2. İzlek, yazınsal bir kurguyla geliştirilmiştir.	4	5	4	4	5	4	4	4	4	5
3. İzlek, yaşama ve insana özgü durumları/duyarlıkları çocuğa duyumsatıcı niteliktedir.	5	4	4	3	5	4	4	3	3	5
4. İzlek, çocuğun düş kurarak, düşünerek; duyu algılarını kullanarak yaşantı kazanmasına olanak sağlayıcı özelliktedir.	4	4	5	4	4	3	5	3	3	4
5. İzlek, çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinmelerini karşılayacak biçimde geliştirilmiştir.	5	5	3	3	4	3	3	3	3	4
6. İzlek (ler), çocuğun soyutlama yapmasına olanak sağlayıcı niteliktedir.	4	5	4	4	4	4	4	3	4	4
7. Konu ve izlek arasında güçlü bir ilişki vardır.	4	4	4	3	5	3	2	2	4	3
Toplam puan	31	32	28	28	32	24	27	21	28	29

Tablo 4'te de görüldüğü gibi araştırma kapsamında incelenen çocuk haklarını ele alan resimli çocuk kitaplarının izlek (tema) özellikleri açısından kısmen yeterli, yeterli ve çok iyi oldukları görülmektedir. Kitap 10'da kültürler arası farklılıktan ve bu farklılıkların değerinden bahsedildiği görülmektedir. Bu ifadenin izlek (tema) ile ilgili Madde 3'te yer alan çocuğun yaşamına ve insana özgü durumları/duyarlıkları çocuğa hissettiren nitelik taşıması gerektiği özelliğine uygun olduğu söylenebilir ve Kitap 10 Madde 3'ten tam puan almıştır. Bunun yanı sıra, kitap serisinin izleğinin (tema) çocuk hakları olması da kitabın çocuğun yaşamına özgü durumları işlediğini göstermektedir.

"...Çocukların anlattıklarını dinleyen köylüler böylece, kültürler arasındaki farklılıkların iyi bir şey olduğunu ve değer katarak insanları zenginleştirdiğini anlamış oldular." K 10 Madde 3

İzlek (tema) alt boyutu ile ilgili bir diğer alıntı Kitap 4'e aittir. Kitap 4, Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 4. maddesi olan "Çocuk beslenme, barınma, dinlenme, eğlenme ve tıbbi bakım görmeye hakkına sahiptir." ilkesini ele almaktadır. Bu ilke kitabın temasıdır. Ancak kitabın konusu, Ariyanna isimli çocuğun sihirli kutusunda yer alan arkadaşlarına, yetişkin rollerine bürünerek bazı konularda yardım ettiğini anlatmaktadır. Bu konu genel olarak çocuğun hayatında yetişkinlerin rollerini anlatmaktadır. Genel olarak çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılandığını gösterse de izlek (tema) ile konu arasında kısmen yeterli bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Tabloya bakıldığında da Kitap 4'ün Madde 7'deki konu ve izlek arasındaki ilişki bakımından kısmen yeterli olduğu görülmektedir.

"...Anne, doktor veya öğretmen olmak çok eğlenceliydi ama aynı zamanda çok yorucuydu. O sadece bir kız çocuğuydu ve büyümek için daha zamanı vardı." K 4 Madde 7

Bu alt boyuttaki son alıntı ise Kitap 7'ye aittir. Kitap 7 Madde 7 açısından yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bu puan Kitap 7'nin bu alt boyutta aldığı en düşük puandır. Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 7. ilkesi "Çocuğun, en azından temel eğitim aşamasında parasız zorunlu eğitim almaya hakkı vardır." kitabın temasıdır. Temaya bakıldığında ücretsiz ve zorunlu eğitimden bahsedilirken konu, renklerini kaybeden ve kitaplarla birlikte kaybettiği renklere ulaşan çocukların öyküsü anlatılmaktadır. Burada konu ve izlek arasındaki ilişkinin yetersiz olduğu söylenebilir.

"...Aydın Ailesi'nin yaşadığı evin renkleri geri geldi. Komşular da onları örnek aldı: Okudular, okudular ve okudular. Renkler bu sayede, bir suluboya fırçasıyla tuvale boyanın gibi tüm şehre yayıldı." K 7 Madde 7

İleti Özelliklerine Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen 'TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi' resimli çocuk kitaplarının ileti özelliklerine yönelik bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5'te de görüldüğü gibi araştırma kapsamında incelenen çocuk haklarını ele alan resimli çocuk kitaplarının ileti özellikleri açısından yeterli ve çok iyi oldukları görülmektedir. Kitap 3'te bir yuvaya sahip olmanın, kendi evinde ve yurdunda olmanın verdiği huzurun, bir isme sahip olmanın verdiği mutluluğun altına çizilmesi, Madde 2'de belirtildiği gibi çocuğun yeni anlamlar oluşturabilmesine ve içinde bulunduğu durumla ilgili farkındalığının artmasına destek olacağı düşünülmektedir. Okuyucu kitlesi çocuk olan resimli çocuk kitaplarının, çocukların düşünce dünyasında güzel duyumlar, yaş ve gelişimine uygun yeni yaşantılar kazandırıcı özellikler taşıdığı görülmektedir. Kitap 2'nin de Madde 5'teki çocukta, yaşama ve insana yönelik duyarlık oluşturması gerektiğine dair beklenen niteliği taşıdığı görülmektedir. Karakterlerin birbirlerine destek olması, ekip hâlinde çalışması ve böylece daha hızlı ilerlemiş olmaları gibi durumların yaşam ve insana yönelik duyarlık oluşturabilecek nitelikte iletiler olduğu söylenebilir. Aşağıda iletiye dair Madde 2 ve 5'e ilişkin alıntılar yer almaktadır:

"...O gece akşam yemeği yiyecek, diğer Akida çocukları gibi oyunlar oynayıp kendi yurdunda ve evinde uyuyacaktı. Kendisi olmaktan duyduğu mutlulukla ismini yüksek sesle haykırdı... Kulaklarında çınlayan ses çok güzeldi!" K 3 Madde 2

"...Ekip hâlinde çalıştıklarında çok daha fazla ilerlediklerini öğrenmişlerdi, ayrıca gösterişçi olmanın ilerlemeyi engellediğini de anlamışlardı." K 1 Madde 5

Yazınsal ve Eğitsel İlkeler Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen 'TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi' resimli çocuk kitaplarının yazınsal ve eğitsel ilkelerine yönelik bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5. TÜBİTAK çocuk hakları serisi kitaplarının ileti özelliklerine göre puan aralıkları

Madde	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
1. İleti(ler), görsel/dilsel düzenleme içinde, yazınsal anlayışla (ipuçlarıyla) sunulmuştur.	5	5	4	4	5	4	4	4	4	4
2. İleti(ler), çocuğun yeni anlamlar oluşturmaya kılavuzluk etmektedir.	4	4	4	4	4	3	3	3	3	4
3. İleti(ler), çocuğun düş ve düşünce evreninde güzel duyuusal etkiler uyandırmaktadır.	5	5	5	4	5	3	4	3	3	4
4. İleti(ler), çocuğun anlam evrenine uygun yeni yaşantılar kazandırıcı özelliğindedir.	4	4	4	4	5	3	3	3	3	3
5. İleti(ler), çocukta, yaşama, insana yönelik duyarlık oluşturmaktadır.	5	4	3	3	5	4	3	3	3	5
6. İleti(ler), metnin duygu ve düşünce örüntüsü içine indirilmiştir.	5	5	4	4	5	4	4	3	4	5
7. İleti(ler) yoluyla yazar/şair kendi duygu ve düşüncelerini dayatmamıştır.	5	5	3	4	5	5	5	5	5	5
8. İleti(ler), çocuğun anlam evrenini önceleyen biçimde sanatçı duyarlığıyla etkileşime olanak sağlayacak biçimde sunulmuştur.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
9. İleti(ler), evrensel insanlık değerlerini çocuklara duyumsatıcı niteliktedir.	5	4	3	3	4	3	3	3	3	5
Toplam puan	42	40	34	34	42	33	33	31	32	39

Tablo 6. TÜBİTAK çocuk hakları serisi kitaplarının yazınsal ve eğitsel ilkelere göre puan aralıkları

Madde	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
1. Kitapta öğretici, öğüt veren bir yaklaşımdan uzak durulmuştur.	3	5	5	5	5	3	5	4	5	5
2. Çocuğun yaratıcı, girişimci ve araştırmacı bir kimlik oluşturması desteklenmiştir.	4	5	4	4	4	3	5	3	3	4
3. Cinsel roller; çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak kurgulanmış, kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında ayırım yapılmamıştır.	3	5	5	4	5	4	5	5	5	5
4. Çocuğun kendi cinsel kimliği içinde kişiliğini geliştirmesine olanak sağlanmıştır.	3	4	4	4	3	3	4	4	4	3
5. Yaşamda sorunların çözümü için iletişim kurulması gerektiği özendirilmiş; şiddet ve kaba gücün bir sorun çözme yöntemi olmadığı sezdirilmiştir.	5	5	3	4	3	4	4	5	4	4
6. Siyasal ve dinsel telkinden uzak durulmuştur.	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5
7. Yazgıcı ve boş inançların telkininden uzak durulmuştur.	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5
8. Çocuğa belli değerler, düşünceler benimsetilmeye çalışılmamıştır.	4	5	5	5	4	3	5	5	5	4
9. Denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan yaklaşımdan uzak durulmuştur.	5	5	5	5	4	4	5	5	5	5
Toplam puan	37	44	41	41	36	33	43	41	41	40

Tablo 6'da da görüldüğü gibi araştırma kapsamında incelenen çocuk haklarını ele alan resimli çocuk kitaplarının yazınsal ve eğitsel ilkeler açısından yeterli ve çok iyi oldukları görülmektedir. Kitap 5'te ele alınan olay, görme engelli bir çocuğun bastonla tanışmasını tasvir etmektedir. Bu andan itibaren çocuk, görme engelli olmasına rağmen, bulduğu baston yardımıyla çevreyi gezmeye, her şeye dokunmaya ve araştırmaya başlamaktadır. Buradaki ana karakterin, özel gereksinimli bir birey olarak çevreyi tanımaya çalışması yönünde desteklenmiş olmasının, Madde 2'nin yeterli olduğunu gösterdiği düşünülmektedir.

"...Ama dakikalar, saatler, aylar geçtikçe Riki tüm vaktini hareketsiz geçirmekten sıkılmaya başladı. Bir anda uzun, bir ucu çember gibi bükülmüş sert bir nesne fark etti; sallanan sandalyenin kolunda asılıydı. 'Büyükanemin bastonunun burada ne işi var?' Riki bu uzun ince

arkadaşıyla oyun oynarmışçasına çevresindeki her şeye dokunmaya başladı." K 5 Madde 2

Yazınsal ve eğitsel ilkelere ilişkin olarak, kadına ve erkeğe yüklenen anlamın çağdaş yaşamın gereklerine uygun şekilde sunulması gerektiğini belirten Madde 3, Kitap 6 incelendiğinde, çocuğun bakımının hem anne hem de baba tarafından eşit şekilde üstlenilmiş olmasıyla desteklenir niteliktedir. Çocuklara sağlıklı rollerin öğretilmesi için de uygun içeriklere sahip olduğu görülmektedir. Ele alınan kitaplar incelendiğinde yine, okuyucu kitlesi olan küçük yaş grubu çocuklara yaşamda karşılaşılan sorunların çözümü için iletişimi önermekte olduğu görülmekte; herhangi bir siyasal, dinsel ve inanç açısından telkinde bulunmadıkları, içeriklerin bu özelliği destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

"... Lili meyve sevmiyordu. Annesi ise ona, sevip sevmediğine bakmadan, zorla ve çok fazla meyve

yediriyordu...” “...Banyodan kurtulmak için her türlü mazereti uydursa da, babası önünde sonunda onu küvete sokuyordu.” K 6 Madde 3

Yine kadına ve erkeğe yüklenen anlamın çağdaş yaşamın gereklerine uygun şekilde sunulması gerektiğini belirten Madde 3 ile ilgili başka bir kitap incelendiğinde, Kitap 1’in Madde 3’ten 3 puan aldığı görülmektedir. Kitap, farklı köylerden gelen üç çocuğun en bilge adamın bilgeliğine layık olma çabasını anlatmaktadır. Erkek çocuklar güç, farklılık ve özgünlük yönleriyle kendilerini gösterirken kız çocuğu güzelliği ile bilge adamı büyülemeyi amaçlar. Burada kız çocuğunun güzellik, erkek çocuklarından birinin ise güçlü olma özelliğine vurgu yapılmış olması toplumsal cinsiyet rolleri açısından çağdaş yaşamın gereklerine yeterince uygun olmadığı görülmektedir.

“...Güneydeki pamuk tarlalarının arasında Dokumacılar Köyü’nün sakinleri kendine özgü güzelliğiyle bilge adamı büyüleyeceğine inandıklarından Manolya’yı seçmişlerdi.” “...Onlar da Tor’u gücün ve cesaretin timsaline dönüştürmeye karar vermişlerdi. Usta marangozlar olarak, çocuğun zirhını, miğferini ve kalkanını yapmak için yüz yıllık meşe ağaçlarını kesip devirmişlerdi.” K1 Madde 3

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma ile ‘TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi’nde bulunan 10 resimli çocuk kitabının konu ve kurgu, tema, ileti, yazınsal ve eğitsel ilkeler çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. İncelenen resimli çocuk kitaplarının konu ve kurgu boyutunu ele alış biçimlerine bakıldığında, araştırmacılar en çok kitabın konu ve kurgusunun çocuğun düzeyine uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Elde edilen bu sonuç, Kaya’nın (2006) yaptığı araştırmanın bulgularıyla benzerdir ve kitap seçimi yaparken küçük yaş grubu çocuk okurun ilgi ve gelişim düzeyinin dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir. Resimli çocuk kitaplarının yaş grubuna göre çocuklara hitap etmesi gerektiğini belirten çocukların aynı zamanda öğrenme ve eğlenme ihtiyacını karşılaması, görsel ve dilsel açıdan da sanatsal öğeler taşıması gerektiği vurgulanmaktadır (Wolfenbarger ve Sipe, 2007). Sever (2017) normalin üzerindeki merak, rastlantısallık ve duygusallığı çocuk edebiyatı eserlerinde konunun yapılandırılması noktasında öyküdeki akışı ve işleyişi zayıflatan öğeler arasında sayar. ‘TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi’ kitaplarında çatışmalar çocuğun anlama ve anlamlandırma düzeyine ve merak ögesi de dengeli/uygun bir şekilde kullanılma düzeyine uygunluk bakımından kısmen yeterli bulunmuştur. İncelenen resimli çocuk kitaplarındaki çatışma durumları çocuğun sevgi ve özgürlük ihtiyacını karşılayabilen, çocukta okuma ilgi ve isteği uyandırabilen, çatışmalar kurgulanırken aşırı duygusallığa düşülmediği ve özellikle kitaplarda yer alan çatışma durumlarının iletişim kurularak çözülebileceği çocuklara sezdirilmiş ve bu niteliklerin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Sever (2017)’e göre çocuk edebiyatı eserlerinde çatışmalar okuyucunun merak duygusunu canlı tutmaktadır. Çatışmalar ve olaydaki gerilimler çocukların karşılaşılabilir nitelikte olmalı ve aynı zamanda uygun çözümleri de sunar onları hayata hazırlamalıdır. Yapılan bir araştırmada resimli çocuk kitapları erken çocukluk döneminden itibaren çocuklara haklarının öğretilmesi için etkili araçlardan biri olarak belirtilmekte (Karaman-Kepenekçi ve Aslan, 2011), içerik özellikleri açısından uygun olan kitaplar aracılığıyla bunun çocuklarla birlikte ele alınması gerektiği söylenebilir.

Kurgunun anlamsal ve mantıksal tutarlılığını değerlendirirken ‘TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi’ kitaplarının yeterli olduğu görülmüştür. Yine incelenen resimli çocuk kitaplarının çocuğun düşünmesi, hayal kurması ve hoşça vakit geçirmesine katkı sağlar nitelikte olduğu, kitaplardaki olay dizisinin yapılandırılırken inandırıcı olmasına önem verildiği ve olay kurgusunun akışını olumsuz etkileyecek ayrıntılara yer verilmediği görülmektedir. Kitapların bu kriterlere göre yeterli ve çok iyi puan aralığında olduğu söylenebilir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında seçilen konular çocuğu hayal kurmaya ve düşündürmeye sevk etmelidir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında seçilen konular çocuğu hayal kurmaya ve düşündürmeye sevk etmelidir. Hem geleneksel kültürü hem de evrensel değerleri öğretir nitelikte olmalıdır (Sever, 2017). Çocuk edebiyatı metinlerinin çocuğun bilme-öğrenme ve düş kurma gereksinimini karşıladığı, anlama ve anlatma becerileri yoluyla doğruluk arayışında, çocuğun yaşama ilişkin algısını biçimlendirdiği; çocuk okurun yazınsal ve estetik duyarlılığını zenginleştirerek pek çok yönden gelişmesine katkıda bulunduğu; dil gelişimini kolaylaştırdığı belirtilmektedir (Sever vd., 2007). Bu araştırma kapsamında ele alınan resimli çocuk kitapları aracılığıyla da çocukların kendilerine ve haklarına dair bilme, öğrenme ve anlama becerileri desteklenmektedir.

İzlek (tema) özelliklerine verilen yanıtların düzeye uygunluk, yaşantı kazandırma ve sezdirme işlevi üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Seride yer alan kitapların bu alt ölçekten aldıkları puan genel olarak yeterli düzeydedir ve çocukların anlamaları için uygundur. Erken çocukluk dönemi için çocuk haklarının çocuğun gelişim düzeyine ve ilgisine uygun şekilde temalar halinde sunulması, genel olarak sözleşmenin temel ilkelerini kapsamı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu seri ile çocuklarla çalışan eğitimciler ve bu yaş grubu çocuğu olan ebeveynler çocuklar ile ele alınan temalar bağlamında kitapları inceleyebilir ve çocuk haklarının kalıcı olarak benimsenmesine katkı sunabilir. Bireyin duygu ve düşünce dünyası nitelikli eserler okuması aracılığıyla gelişmekte ve zenginleşmektedir (Aktaş ve Gündüz, 2010). Okuma alışkanlığını erken yaştan itibaren çevrelerinin desteğiyle edinmiş bireyler, nitelikli eserlerle kendini geliştirir. Çocukla birlikte okunan nitelikli eser ne kadar fazla ise duygu ve düşünce dünyası o oranda genişletmekte; edindiği bilgiyi, kendini ve çevresini okuma aracılığıyla anlamlandırmaktadır (Yangil, 2017). Gönen de (2017) incelediği kitaplarda konuların çocukların günlük yaşamıyla ilgili ve gelişim ve yaş düzeylerine uygun eğitici yönleri olduğunu belirtmiştir. Araştırmada incelenen eserler aracılığıyla da çocukların haklarına yönelik bilgi ve düşünce edinimleri yaş ve gelişimlerine uygun şekilde desteklenebilir.

Çocuk edebiyatı eserlerinde ileti, çocuğun yaş ve gelişim düzeyleri göz önünde bulundurularak çocuğa göre olmalıdır. Ele alınan konular çocuğun yaşına ve gelişimine paralel olarak gittikçe genişlemeli ve ilgisini çekecek şekilde olmalıdır. Celepoğlu ve Yılar’a (2015) göre çocuk kitaplarında seçilecek konunun çocuğun yaşına uygun olmasının yanı sıra ilgi alanlarına dönük olması, heyecan verici olması ve merak uyandırması da gerekmektedir. Resimli çocuk kitaplarında konu ve konunun ele alış biçimi, çocuğun ilgi ve gelişim özelliklerine uygun olarak gerçekçi şekilde sunulması gerektiği belirtilmektedir (Vaughn vd., 2021). ‘TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi’ kitapları beş yaş ve üzeri çocuklar için yazılmıştır. Eserler iletinin çocuğa duyumsatılması bakımından değerlendirilerek yeterli bulunmuştur. Aynı zamanda, incelenen resimli çocuk kitaplarında iletilerin

çocuğun düş ve düşünce evreninde güzel duysal etkiler uyandırdığı, evrensel değerleri çocuklara duyumsatıcı nitelikte olduğu, çocukta yaşama ve insana yönelik duyarlılık oluşturmada yeterli ve oldukça iyi olduğu görülmüştür. Buna ek olarak, yazarın kendi duygu ve düşüncelerini çocuk okuyucuya dayatmadığı söylenebilir. Araştırma kapsamında iletilerin hangi niteliklere sahip olduğu konusu, iletilerin açık ve anlaşılır olmasına dair Yazıcı Okuyan (2009) tarafından yapılan araştırmayla benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Dolayısıyla iki çalışmanın bulgularının birbiriyle benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Elde edilen veriler yazınsal ve eğitsel ilkeler bakımından incelendiğinde resimli çocuk kitaplarının yaşama karşı duyarlılıklar geliştirmede, gündelik yaşamı yapılandırmanın yöntemi üzerinde işlevsel olduğu düşünülmektedir. İncelenen resimli çocuk kitaplarında da siyasal ve dini yazgıcı ve boş inanç konusunda herhangi bir telkinde bulunmadığı, çocuk okuyucuya belli değerler ve düşünceler dayatmadığı, denetimci ve baskıcı anlayışı onaylayan yaklaşıma dair eğitsel mesajlar vermediği görülmüş, bu açılardan iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Kavcar'a (1999) göre burada amaç hem bireysel hem de sosyal hayatta, iyiye, doğruya ve güzele yönelme, güzellik duygusu geliştirme, evrensel değerleri kazandırma yolunda uygun olanı sergileme, bireye sezgi ve yaşantı yoluyla doğru olanı gösterme ve eğitmedir. Celepoğlu ve Yılar (2015) ise verilecek bilginin metnin içine yerleştirilerek verilebileceğini, doğrudan öğüt ve bilgi verici olmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Resimli çocuk kitaplarının çocuğun eğitimi ve öğrenmesi açısından yararı yapılan çalışmalarla vurgulanmaktadır (Febriyanti ve Hidayat, 2023; Montag, 2019). Kahraman ve arkadaşları (2020) yaptıkları çalışmada resimli çocuk kitaplarında çocuk haklarına yer verilme düzeyini incelemiş ve kitaplarda farklı düzeylerde haklara yer verildiği sonucuna ulaşmışlardır. İyi yazılmış ve resmedilmiş çocuk kitapları diğer haklarla beraber özellikle çocukların katılım haklarını konuşabilmek ve bunun üzerine çocuklarla tartışabilmek için önemli araçlar olarak değerlendirilmektedir (Todres ve Higinbotham, 2016). Aileler ve eğitimciler çocukların farklı ve çok sayıda kitapla karşılaşmalarını sağlayarak çocukların haklarını keyif alarak öğrenmelerine katkı sağlayabilirler. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, incelenen resimli çocuk kitaplarının içerik olarak yeterli ve iyi olduğunu, çocuklara erken yaşlardan itibaren haklarını öğretmek için kullanılabilirliğini göstermektedir. Hem ebeveynler hem de eğitimciler 'TÜBİTAK Çocuk Hakları Serisi'nden çocuklarla keyifli zaman geçirirken aynı zamanda hakları üzerine sohbet etmek için yararlanabilirler.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında; ölçme aracının içerik özelliklerini ele alan dört alt ölçeğine göre resimli çocuk kitapları incelenmiştir. Sonraki araştırmalarda ölçme aracının bütün alt boyutları değerlendirilerek eserler çocuk edebiyatının tüm öğeleri açısından incelenebilir. Ayrıca, çocuk haklarını ele alan farklı yayınevlerinin eserleri de ilerleyen araştırmaların konusu olabilir. Araştırma kapsamında çocuk hakları sözleşmesinde yer alan farklı hakları ele almış kitapların da incelenmesi sağlanabilir ve nitelikli, çocukların tüm haklarına yer veren resimli çocuk kitaplarının basımı yayınevlerince sağlanabilir. Yine, çocuk haklarının metinde ve resimde açık ve uygun şekilde geçmesine özen gösterilerek buna yönelik yayın ihtiyacı karşılanabilir. Çocukların erken yaşlardan itibaren karşılaştığı resimli kitaplar nitelikli şekilde ele alınarak çocuklara okuma zevki ve alışkanlığı kazandırılırken, aynı zamanda özellikle çocuğun yaş ve gelişim ihtiyacına yönelik konulara yer verilebilir.

Yazar Katkı Oranı

Tüm yazarlar makalenin tüm süreçlerinde eşit oranda rol almışlardır. Tüm yazarlar çalışmanın son halini okumuş ve onaylamıştır.

Etik Kurul Beyanı

Yazarlar çalışmasının etik kurul iznine tabi olmadığını ve çalışmanın tüm sürecinde Committee on Publication Ethics (COPE)' tarafından belirlenen kurallara uyulduğunu beyan etmektedir.

Çatışma Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Aslanyürek, D. (2021). *Resimli çocuk kitaplarında yer alan karakterlerin çocukların mizahi gelişimine uygunluğu açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Akgün, Ö. E., Büyüköztürk, Ş., Demirel, F., Karadeniz, Ş. & Kılıç-Çakmak, E. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (21. Baskı). Pegem Akademi.
- Aktaş, Ş., & Gündüz, O. (2010). *Yazılı ve sözlü anlatım: Kompozisyon sanatı* (13. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve gençlik edebiyatı* (1. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Bahçeli Kahraman, P., Kartal, T. & Yıldız, S. (2020). Resimli çocuk kitaplarında çocuk hakları. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 3(2), 138-163. <https://doi.org/10.47935/ceded.801810>
- Bilgen, K. (2021). *Almila Aydın'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkelerine göre incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Siirt Üniversitesi.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. 20 Kasım 1989.
- Buran, A. (2021). *Feridun Oral'ın resimli çocuk kitaplarının çocuklara verdiği mesajlar açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Celepoğlu, A., & Yılar, Ö. (2015). Çocuk yayımlarında bulunması gereken temel unsurlar. Turan, L. & Yılar, Ö. (Ed.), *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı* (5. Baskı) (ss. 37-66) içinde. Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı). SAGE Publications.
- Çılgın, A. S. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Morpa Yayınları.
- Dağlıoğlu, H. E., & Çamlıbel-Çakmak, Ö. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 510-534.
- Darga, H., Öztürk, F. Z., & Öztürk, T. (2021). Okul öncesi hikâye kitaplarının çocukların gelişim alanlarına uygunluklarının incelenmesi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 5(1), 22-48. <https://doi.org/10.32960/uead.862376>
- Dedeoğlu, H., İnce, N. B., & Ünlü, A. U. (2021). Türkiye'de yayımlanmış resimli çocuk kitapları üzerine kültürel bir analiz. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 561-576.

- Deniz, A., & Gönen, M. (2021). Kitap okuma etkinliklerinin ve resimli öykü kitaplarının niteliği ile sosyoekonomik açıdan dezavantajlı çocukların dil gelişimleri arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(4), 1376-1399. <https://doi.org/10.16916/aded.945541>
- Erbay, F., & Samur, A. Ö. (2010). Anne ve babaların çocuk kitapları hakkındaki genel görüşleri ile çocukların alıcı dil gelişim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 5(4), 1063-1073.
- Febriyanti, E., & Hidayat, F. (2023). Developing Picture Storybook in English with Wetlands Theme for Young Learners. *Acitya: Journal of Teaching and Education*, 5(1), 171-187. <https://doi.org/10.30650/ajte.v5i1.3515>
- Gönen, M. (2017). *Çocuk edebiyatı yazarı ve çizeri olarak Feridun Oral'ın çocuk edebiyatımızdaki yeri ve eğitsel değerler* [Yüksek lisans tezi.] Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Gönen, M. (1993). Anaokulu öğretmenlerinin beş ve altı yaş çocukları için kullandıkları masal ve hikâye kitaplarının niteliklerinin incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 7(2), 83-88.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M., & Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 250-265.
- Karagöz, B. (2018). Resimli çocuk kitaplarında gözden kaçan bir alan: İleti sorunsalı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1765-1787. <https://doi.org/10.17755/esosder.420416>
- Karaman Kepenekci, Y. K., & Aslan, C. (2011). *Okulöncesi döneme seslenen kitaplarda çocuk hakları*. Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (26. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim* (Genişletilmiş 3. Basım). Engin Yayınevi.
- Kaya, Z. (2006). Türkçe Ders Kitaplarında Metinlerin Türsel/Yazınsal Niteliği. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). (Yay. Haz.: S. Sever) *Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi*, 4, s. 83-89.
- Kökçü, Y. (2021). Çocuk kitaplarında biçim ve içerik özellikleri. Demirel, Ş. & Seven, S. (Ed.) içinde, *Çağdaş çocuk edebiyatı* (1. Baskı) (ss. 71-86). Pegem Akademi. Erişim adresi: turcademy.com
- Meriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskı). S. Turan (Çev. Ed.), Nobel Yayıncılık.
- Montag, J. L. (2019). Differences in sentence complexity in the text of children's picture books and child-directed speech. *First language*, 39(5), 527-546. <https://doi.org/10.1177/014272371984999>
- Örs, B. (2022). *Ali dayı çocuk kütüphanesinde yer alan erken çocukluk dönemine yönelik çocuk kitaplarının niteliklerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Pilten, G. (2021). Çocuk kitaplarında bulunması gereken nitelikler. Şahin, A. (Ed.) *Çocuk edebiyatı* (1. Baskı) (ss. 99-130) içinde. Pegem Akademi. Erişim adresi: turcademy.com
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayıncılık.
- Sever, S. (2014). *Yazınsal metin incelemeleri* [Ders Notu], Sever (2012) 'Çocuk ve Edebiyat' ve Sever (2013) 'Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü' adlı kitapların kılavuzluğunda hazırlanmıştır.
- Sever, S., Dilidüzgün, S., Neydim, N., & Aslan, C. (2007). *İlköğretimde çocuk edebiyatı*. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık. Erişim adresi: turcademy.com
- Todres, J., & Higinbotham, S. (2016). *Human rights in children's literature: Imagination and the narrative of law*. Oxford University Press
- Travers, M. (2001). *Qualitative research through case studies*. SAGE Publications.
- Ural, S. (2017). Okul öncesi çocuk kitaplarının tanımı. M. Gönen (Ed). *Çocuk edebiyatı* (s. 33-55) içinde. Eğiten Kitap.
- Vaughn, M., Sotirovska, V., Darragh, J. J., & Elhess, M. (2021). Examining agency in children's nonfiction picture books. *Children's Literature in Education*, 53, 33-51. <https://doi.org/10.1007/s10583-021-09435-y>
- Wolfenbarger, C. D., & Sipe, L. R. (2007). A unique visual and literary art form: Recent research on picturebooks. *Language Arts*, 83, 273-280.
- Yangil, M. K. (2017) Türkçe öğretmenleri adaylarının kitap okuma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(11), 218 – 229.
- Yazıcı Okuyan, H. (2009). Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin okuma saatlerinde kullanılan çocuk edebiyatı ürünlerini seçme ölçütleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(18), 135-159.
- Yazıcı, D. N., Yıldız, C., & Durmuşoğlu, M. C. (2018). Erken çocukluk dönemi resimli çocuk kitaplarının eğitsel özelliklerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1196-1209.
- Yener, M. (2007). Çocuklar için üretilen edebiyat kitaplarına farklı bakış açılarından çözümleyici bir yaklaşım: masal, öykü ve şiirlerle duygu eğitimi. Sedat Sever (Yay. Haz.) II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri) içinde (s. 149-156). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yörükoğlu, A. (2011). *Çocuk ruh sağlığı* (31. Basım). Özgür Yayınları.

Extended Summary

Introduction

From the first years of childhood, there is a constant relationship between the book and the child. Since childhood covers an extended period, the relationship established with the book is very effective in their individual lives. In this process, the relationship in question develops and changes, and sometimes it can be cut completely. Children's picture books contribute to development in many areas such as language, cognitive, personality, and social-emotional development (Sever, 2017). When we look at it, the field of children's literature is one of the most important factors that contribute to mental health and development and enable them to learn many things.

When children's literature is used correctly and in a qualified way, it can touch the child's whole life (Bilgen, 2021). Qualified children's literature raises individuals with a developed imaginative, creative, criticizing, and questioning individual who can enjoy living together in the natural and fictional world (Yener, 2007). The documents examined within the scope of this research consist of 10 books in the TÜBİTAK Children's Rights Series, written by Aleix Cabrera (2013) and published by TÜBİTAK Publications. Each book is based on one of the 10 principles of the United Nations Declaration of the Children's Rights. Starting from this point, since it is thought that research on children's picture books that give information about children's rights is important among field studies, it is aimed to examine picture story books that provide information about children's rights within the framework of subject and fiction, theme, message, literary and educational principles.

Method

This research, which examines children's picture books that give information about children's rights in terms of subject and fiction, theme, message, literary and educational principles, is a qualitative case study model document analysis was used. The "Children and Youth Literature Evaluation Scale" prepared by Sever (2014) was used as data collection tool. The 94-item 5-point Likert-type scale consists of a total of eight dimensions. In accordance with the purpose of the research, "Subject and Fiction, Theme, Message, Literary and Educational Principles" dimensions were used. While determining the sample, the criterion sampling method, one of the purposive sampling methods, was used. In criterion sampling method, units that meet the specified characteristics for the sample are included in the sampling (Akgün et al., 2016). When determining the books to be examined within the scope of this research, it was considered that the books should be suitable for children in preschool age; furthermore, considering the books' easy accessibility and affordability.

Findings

It is seen that children's picture books that deal with children's rights examined within the scope of the research are sufficient and very good in terms of subject and fiction features. Looking at the books discussed, in terms of subject and fiction, Book 2 deals with the story of the little prince, who was never taken out of the palace for fear of getting sick. The stagnant beginning of the story, then the fact that the element of curiosity started to be felt with the increase of the little prince's sense of discovery shows that the element of curiosity in Item 7 of the subject and fiction features sub-dimension is provided in a balanced way. It is seen that children's picture books are

partially sufficient, sufficient, and very good in terms of theme features. In Book 10, it is seen that the differences between cultures and values are mentioned.

It can be said that this expression is suitable for the feature of the child's life and human-specific situations/sensitivities in Item 3 related to the message theme that should have the quality that makes the child feel. It is seen that the illustrated children's books that deal with children's rights examined within the scope of the research are sufficient and very good in terms of message features. It is thought that underlining the happiness of having a home, being in one's own home and dormitory, and the happiness of having a name in Book 3 will help the child to create new meanings and increase his awareness of the situation he is in. It is seen that picture books for children are sufficient and very good in terms of literary and educational principles. The event covered in Book 5 depicts a visually impaired child meeting with a walking stick. From this moment on, the child, despite being visually impaired, starts to travel around, touch and explore everything with the help of the walking stick he finds.

Discussion and Conclusion

Considering how children's picture books deal with the subject and fiction dimensions, the researchers concluded that the subject and fiction of the book are primarily suitable for the child's level. This finding is consistent with the results of Kaya's (2006) study, emphasizing the importance of considering the interests and developmental level of young readers when selecting books. While emphasizing that children's picture books should appeal to children according to their age group, it is also highlighted that these books should fulfill children's needs for both learning and entertainment, and they should also encompass artistic elements from visual and linguistic perspectives (Wolfenbarger and Sipe, 2007).

In TÜBİTAK Children's Rights Series books, conflicts were found to be partially sufficient in terms of the child's level of understanding and interpretation and the level of using the curiosity element in a balanced/appropriate way. According to Sever (2017), disputes in children's literature keep the reader's sense of curiosity alive. Conflicts and tensions in the event should be in a way that children can make sense of. The topics that are chosen in children's picture books should prompt the child to dream and think. It should teach both traditional culture and universal values. They emphasized that families and educators will be effective in learning about children's rights by comparing them with many different books. The results obtained from the research show that the illustrated children's books examined are sufficient and good in content and can be used to teach children their rights at an early age. While both parents and educators have a pleasant time with children from the TÜBİTAK Children's Rights series, they can also benefit from talking about their rights.

Author Contributions

All authors took an equal part in all processes of the article. All authors have read and approved the final version of the research.

Ethical Declaration

The authors declare that their work is not subject to the approval of the ethics committee and that the rules set by the Committee on Publication Ethics (COPE) were followed throughout the whole process of the study.

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the research.